

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ
І ТОРГІВЛІ» (ПУЕТ)**

ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

МОНОГРАФІЯ

*За загальною редакцією
д. е. н., професора В. В. Карцевої*

**ПОЛТАВА
ПУЕТ
2019**

Рекомендувала до видання, розміщення в електронній бібліотеці та використання в освітньому процесі вчена рада Вишого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», протокол № 7 від 27 червня 2019 р.

Колектив авторів:

В. В. Карцева, д. е. н., професор (передмова); **О. В. Тимошенко**, к. е. н. (розділ 1, п. 1.1); **М. Б. Чижевська**, к. е. н., доцент, **Д. С. Пісоцька**, **В. Г. Гвоздяний** (розділ 1, п. 1.2); **О. А. Горбунова** (розділ 1, п. 1.3); **Л. М. Яремченко**, к. е. н., **Н. В. Фесенко**, к. е. н. (розділ 1, п. 1.4); **О. В. Ярш**, к. е. н., доцент, **А. І. Бугаєвська** (розділ 2, п. 2.1); **В. В. Карцева**, д. е. н., професор (розділ 2, п. 2.2); **Г. М. Сидоренко-Мельник**, к. е. н., доцент, **А. С. Мельник** (розділ 2, п. 2.3); **Т. П. Гудзь**, к. е. н., доцент (розділ 2, п. 2.4); **А. М. Соколова**, к. е. н., доцент (розділ 3, п. 3.1); **С. П. Прасолова**, к. е. н., доцент (розділ 3, п. 3.2); **С. Б. Єгоричева**, д. е. н., професор (розділ 3, п. 3.3); **Н. В. Михайлова**, к. е. н., доцент (розділ 3, п. 3.4); **О. В. Гасій**, к. е. н., доцент (розділ 3, п. 3.5).

Рецензенти:

Н. Г. Виговська, д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту Державного університету «Житомирська політехніка»;

А. І. Ковальов, д. е. н., професор, проректор із наукової роботи Одеського національного економічного університету.

Фінансова система та її роль у забезпеченні розвитку Ф59 економіки України: монографія / [колектив авторів]; за заг. ред. В. В. Карцевої. – Полтава: ПУЕТ, 2019. – 254 с.

ISBN 978-966-184-360-7

У монографії висвітлено питання, пов'язані з функціонуванням фінансової системи України та її роллю в забезпеченні розвитку економіки нашої держави.

Монографія складається із трьох розділів, у яких ґрунтовно аналізуються тенденції розвитку фінансової системи України та вносяться пропозиції щодо посилення її ролі в забезпеченні зростання економіки країни.

Розраховано на науковців, викладачів закладів вищої освіти, аспірантів та студентів економічних спеціальностей, а також працівників бюджетних установ, банківської системи, страхових компаній, реального сектора економіки.

УДК 330.5(477)

© Колектив авторів, 2019

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», 2019

ISBN 978-966-184-360-7

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. НАЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ	7
1.1. Фінансова децентралізація в Україні та її вплив на формування самодостатності та спроможності територіальних громад	7
1.2. Партиципаторний бюджет як інструмент місцевих ініціатив	24
1.3. Сучасні тенденції розвитку пенсійного забезпечення в Україні	48
1.4. Недержавне пенсійне страхування: проблеми та перспективи.....	66
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ.....	81
2.1. Роль євро інтеграційних процесів в розвитку системи споживчої кооперації України	81
2.2. Організаційно-методичне забезпечення ефективного функціонування системи фінансового управління підприємств та організацій споживчої кооперації України.....	96
2.3. Методичні засади інтегральної оцінки фінансового стану підприємств та організацій споживчої кооперації України.....	116
2.4. Теоретико-методичні засади діагностики та прогнозування фінансової рівноваги підприємства.....	134
РОЗДІЛ 3. ІНСТИТУТИ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА ТА ЇХ РІЛЬ У РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	163
3.1. Фінансове посередництво в системі надання фінансових послуг України.....	163
3.2. Роль банківської системи країни в забезпеченні її економічного зростання	182
3.3. Банки з державною участю у банківській системі України.....	205
3.4. Страхувальний бізнес України: проблеми та вектори розвитку	217
3.5. Прогнозне моделювання діяльності фінансових посередників в Україні	240

1.4. Недержавне пенсійне страхування: проблеми та перспективи

Кожна цивілізована держава здійснює політику, спрямовану на створення системи соціального забезпечення та охорони здоров'я, працевлаштування населення, підтримку незабезпечених громадян, недопущення соціальних конфліктів і потрясінь у суспільстві тощо [12]. Джордж Стігліц писав, що завданням уряду є не досягнення надвисоких показників в економіці, не економічний розвиток, а гарантування стабільного соціального захисту населення, складовою якого є пенсійне забезпечення.

Поряд із важливими соціально-економічними та політичними проблемами, останнім часом постійно обговорюється питання реформи пенсійної системи. Пенсійне забезпечення є важливою складовою соціально-економічної стратегії держави, тому її удосконалення – необхідна умова створення ефективної системи соціального захисту непрацездатної частини населення. Пенсійне забезпечення має діяти як за принципами соціальної справедливості, так і за страховими принципами: всі громадяни мають право на пенсійне забезпечення, проте громадяни, які сплачують більші внески або працюють довше за інших, мають право й повинні отримувати більш високу пенсію [2].

В умовах демографічної кризи й старіння населення проблема системи пенсійного забезпечення громадян на теперішній час є досить актуальною. Працездатне населення в Україні постійно зменшується, а чисельність людей пенсійного віку – зростає. Саме з цим пов'язане повільніше зростання пенсій, ніж заробітних плат.

Як відомо, в більшості країн світу розвинуті усі три рівні пенсійного забезпечення (табл. 1.14).

В Україні наразі діє є лише перший рівень – так звана солідарна система. З одного боку, держава гарантує, що кожен пенсіонер отримає пенсію, проте з іншого – передбачені державою виплати є занадто низькими.

На теперішній час в Україні передбачено здійснення пенсійної реформи, основними завданнями якої є зменшення кількості пільгових пенсій, мотивація зацікавленості населення у матеріальному забезпеченні в похилому віці, стимули до праці в легальному секторі економіки, інвестування коштів фондів загальнодержавного обов'язкового пенсійного страхування у виробництво, створення нових робочих місць. Такі заходи передба-

чають збільшення внесків до Пенсійного фонду України працюючими громадянами, зростання надходжень до солідарної державної пенсійної системи та, як наслідок, збільшення розмірів пенсій.

Таблиця 1.14 – Рівні пенсійного забезпечення

Назва рівня пенсійного забезпечення	Опис
Солідарна система	Усі працюючі громадяни здійснюють внески до Пенсійного фонду. Фонд перерозподіляє отримані кошти й виплачує пенсію всім, хто досягнув пенсійного віку та має відповідний страховий стаж
Накопичувальна система (обов'язкова)	Працівники або роботодавці від імені працюючих громадян, а в деяких системах і самозайняті особи, сплачують внески до накопичувального пенсійного фонду. Внески обліковують на індивідуальних пенсійних рахунках. Накопичені внески інвестують у різні фінансові інструменти. Після виходу на пенсію учасник отримує право на одержання пенсії, яка обраховується з накопиченої суми внесків та інвестиційного доходу.
Недержавне пенсійне страхування	Базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення. Недержавні пенсійні фонди – фінансові установи, які збирають кошти від фізичних і юридичних осіб, а компанія з управління фінансами інвестує в різні фінансові інструменти – депозити, державні та комерційні облігації, акції, нерухомість, дорогоцінні метали тощо. Після досягнення пенсійного віку учасники НПФ отримують гроші, які вони накопичили, та нарахований за цей час прибуток.

[Джерело: сформовано автором за [9;19]]

Проте, проведення будь-яких реформ, як правило, потребує досить тривалого часу, а крім того, наражається на значну низку проблем як політичного, так і економічного характеру в нашій країні, що гальмують розвиток загальнодержавного пенсійного забезпечення [17].

До таких проблем, зокрема, належить стійка тенденція до зменшення чисельності населення України в останні роки. Так, відповідно з даними Міністерства фінансів України у 2018 році порівняно із 2017 роком вона зменшилась на 233,2 тис. осіб і на кінець 2018 року становила 42,15 млн осіб, а порівняно з 2010 роком – на 3,63 млн осіб (рис. 1.9)

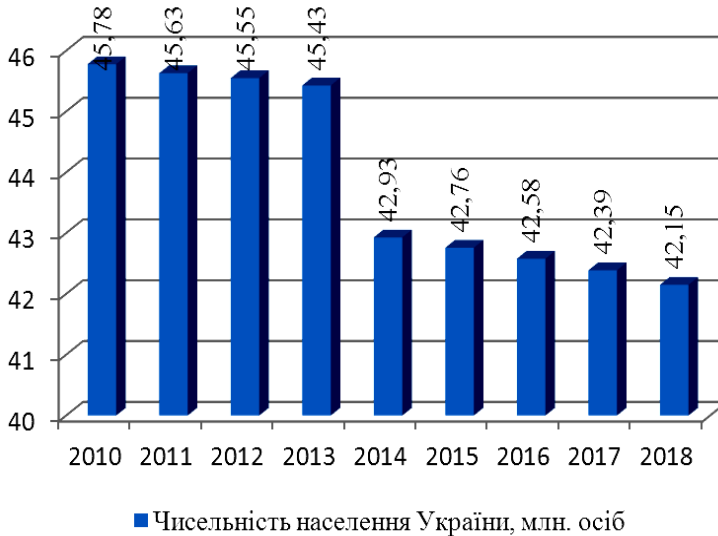
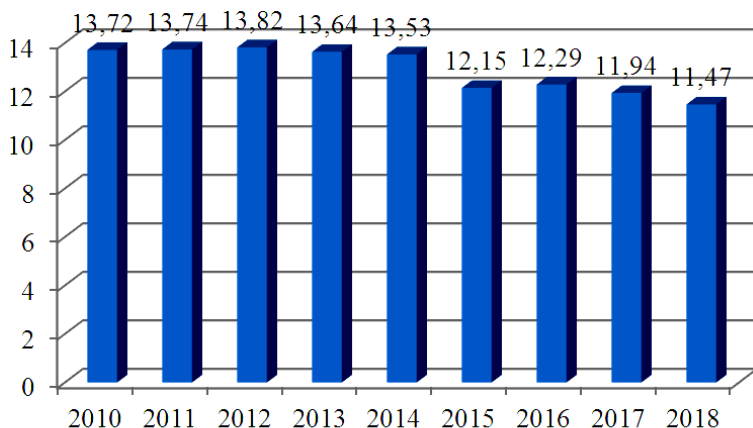

Рисунок 1.9 – Чисельність населення України, млн осіб

[Джерело: побудовано автором за [6]]

Крім того, в Україні спостерігається постійне скорочення працюючого населення та пенсіонерів. Зокрема, станом на 1 січня 2019 року на обліку в Пенсійному фонді України перебувало 11,47 млн пенсіонерів, що на 0,47 млн осіб менше, ніж на початок 2018 року, та на 2,25 млн. осіб менше в порівнянні з 1 січня 2011 року (рис. 1.10).

Негативний вплив демографічної ситуації підсилюється проблемами політичного, економічного та соціального характеру, що негативно впливають на формування коштів Пенсійного фонду України та збільшують його дефіцит. Усі ці об'єктивні демографічні та економічні дані свідчать про те, що держава в найближчому майбутньому не зможе забезпечити гідний рівень пенсії людям, які досягли пенсійного віку.

■ Кількість пенсіонерів в Україні, млн. осіб

Рисунок 1.10 – Кількість пенсіонерів в Україні, млн осіб

[Джерело: побудовано автором за [3]]

Зважаючи на те, що бюджет Пенсійного фонду України щороку стає більш дефіцитним, в країні було здійснено додаткові заходи реформування пенсійної системи, що включили у себе поступове підвищення пенсійного віку та мінімального страхового стажу, необхідного для призначення пенсії, а також введення обмежень для певних категорій пенсіонерів [17]. Проте, на теперішній час українські пенсіонери не в змозі прожити лише на соціальну пенсію, якою їх забезпечує держава.

Порівняно з 2017 роком середній розмір пенсій зріс на 6,7 %, або на 166,5 грн якщо порівнювати 2017 рік із 2016, то відбулося кардинальне зростання даного показника 35,6 %, або 650,9 грн (рис. 1.11). Проте це зростання таке значне лише в гривневому еквіваленті, адже, якщо порівнювати по курсу долара, то середній розмір пенсій громадян зменшився майже в 2 рази – із 190 доларів США до 95.

Проблема старіння населення, що виявляється у збільшенні частки осіб похилого віку та свідчить про погіршення демографічної ситуації, властива не тільки Україні. Солідарна пенсійна система на теперішній час є неефективною в більшості економічно розвинених країн, що зумовило реформування їх пенсійних систем ще наприкінці XX століття.

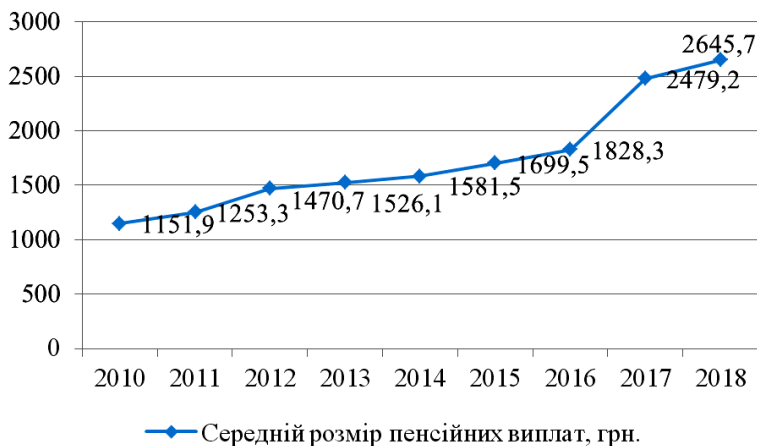

Рисунок 1.11 – Середній розмір пенсійних виплат, грн
[Джерело: побудовано автором за [8]]

Основними заходами такого реформування стали підвищення пенсійного віку та перехід на трирівневу систему пенсійного забезпечення, що дозволяє громадянам цих країн по досягненні непрацездатного віку отримувати виплати з державних пенсійних фондів та з власних пенсійних накопичень. При цьому, одним із показників державного пенсійного забезпечення є коефіцієнт заміщення, як величина, що показує, скільки грошей у вигляді пенсії, порівняно з середньою зарплатою в країні, отримує людина [17].

В таблиці 1.15 представлені показники пенсійного забезпечення в окремих країнах Світу.

Дані таблиці 1.15 свідчать, що в економічно розвинених країнах, не зважаючи на досить високий рівень розміру середньої пенсії та значний коефіцієнт заміщення, вже досить тривалий час відбувається розвиток систем недержавного пенсійного забезпечення. Такий підхід дозволяє подбати про фінансове забезпечення майбутніх поколінь громадян, котрі досягнуть непрацездатного віку.

На теперішній час найкращого розвитку система недержавного пенсійного забезпечення досягла у Великобританії, де державна середня пенсія за віком є найменшою серед економічно розвинених країн, а коефіцієнт заміщення коливається на рівні 21–87 %.

Таблиця 1.15 – Пенсійний вік, коефіцієнт заміщення та середня пенсія за віком у країнах Світу

Країна	Рік введення тривірневої пенсійної системи	Рік виходу на пенсію	Сумарний коефіцієнт заміщення (перший та другий рівні), %	Середня пенсія за віком на початок 2019 р., у дол. США
США	1975	67	60	1 185
Швейцарія	1982	60 – чоловіки 64 – жінки	60	5 051 – чоловіки 3 661 – жінки
Великобританія	1988	65 – чоловіки 60 – жінки	21–87	751
Німеччина	1992	65	75	1 190
Франція	1993	60	69	1 073
Швеція	1999	61	70	1 080
Польща	1999	65 – чоловіки 60 – жінки	48	451
Україна	2004	65 – чоловіки 60 – жінки	43	93

[Джерело: сформовано автором на основі [4, 5, 7, 10]]

Це спонукає працююче населення підвищувати свій рівень пенсійного забезпечення накопичуючи кошти у приватних пенсійних фондах та індивідуальних пенсійних програмах. Зокрема, сума щорічних внесків у приватні пенсійні фонди Великобританії становить 37 млрд фунтів стерлінгів, а їх активи досягають 640 млрд фунтів стерлінгів. Річні внески в індивідуальні пенсійні накопичення становлять 15 млрд фунтів стерлінгів, активи яких досягають 190 млрд фунтів стерлінгів. Таким чином, щорічні внески в системі недержавного пенсійного забезпечення Великобританії становлять 52 млрд фунтів стерлінгів, що в півтора рази перевищує суму пенсійних коштів, котра щорічно виплачується в державній системі пенсійного забезпечення країни й становить 35 млрд фунтів стерлінгів [10].

В Україні середня пенсія за віком є дуже малою порівняно з економічно розвиненими країнами. На рисунку 1.12 представлений середній розмір пенсійної виплати в регіонах України станом на 01.01.2019 року.

Дані свідчать про те, що у 18-ти регіонах України середній розмір пенсійної виплати був нижчим за середній розмір пенсійної виплати по Україні (2 645,66 грн) станом на початок 2019 року, у 2-х регіонах знаходився практично на рівні се-

реднього показника і лише у 5-ти регіонах – перевищував середній показник по Україні. При цьому у м. Києві середній розмір пенсійної виплати перевищував середній показник по Україні у 1,4 рази.

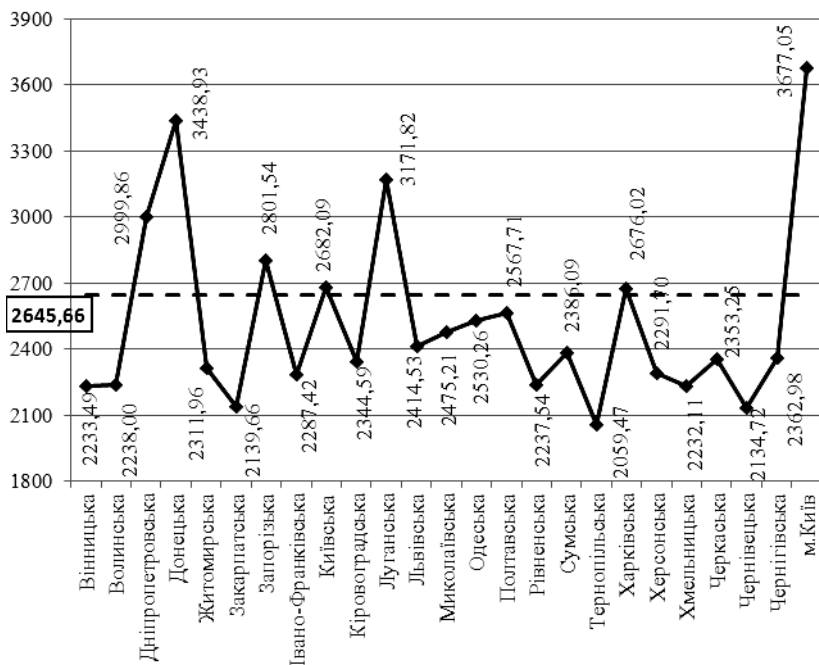

Рисунок 1.12 – Середній розмір пенсійних виплат в регіонах України станом на 01.01.2019 року, грн [8]

Зважаючи на низький рівень пенсійних виплат для більшості громадян, в сучасних умовах в Україні виникає необхідність формування ефективної системи недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень.

Як свідчить досвід економічно розвинених країн, система недержавного пенсійного забезпечення покликана створити можливості для збереження та примноження коштів вкладників з метою забезпечення отримання ними стабільного доходу після настання пенсійного віку.

Відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [14] система недержавного пенсійного забезпечення становить третій рівень пенсійної системи країни і здійснюється недержавними пенсійними фондами, страховими компаніями зі страхування життя та банківськими установами (табл. 1.16), що мають право на відкриття пенсійних депозитних рахунків для здійснення індивідуальних пенсійних накопичень. Кожен із фінансових інститутів (недержавні пенсійні фонди, страхові компанії та банки) мають переваги й недоліки та займають певну частку на ринку послуг недержавного пенсійного забезпечення [15].

Таблиця 1.16 – Порівняльна характеристика здійснення недержавного пенсійного забезпечення різними фінансовими інститутами [15]

Фінансовий інститут	Недержавний пенсійний фонд (НПФ)	Страхування життя	Банк
Вид договору	Пенсійний контракт або пенсійна схема	Договір пенсійного страхування	Пенсійний депозитний рахунок
Фіз. особа, на користь якої сплачуються пенсійні внески	Учасник недержавного пенсійного фонду	Застрахована особа	Вкладник
Пенсійні кошти	Сума зобов'язань в грошовому виразі пенсійного фонду перед його учасником	Страхові резерви з договорів пенсійного страхування	Розмір вкладів
Види пенсійних виплат	1. пенсія на визначений строк; 2. одноразова пенсійна виплата; 3. учасник фонду у разі обрання довічного анuitету укладає договір страхування довічної пенсії із страховиком життя (ст. 62)	1. довічна пенсія (довічний анuitет); 2. пенсія на визначений строк (страховий анuitет). Може бути з гарантованим строком виплати і без; 3. одноразова пенсійна виплата	1. Одноразова пенсійна виплата Закон «Про банки та банківську діяльність»
Вид забезпечення	«пенсійний контракт» як вид пенсійного забезпечення шляхом укладання пенсійного контракту із НПФ.	«пенсійне страхування» як вид пенсійного забезпечення шляхом укладання договору пенсійного страхування із страховиком життя.	«пенсійний вклад» як вид пенсійного забезпечення шляхом відкриття пенсійного рахунку у банку.

Громадяни України можуть укласти з банками угоди про відкриття депозитних пенсійних рахунків з метою здійснення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Така діяльність банків регулюється Постановою Правління Національного банку України «Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах», відповідно до статті 9 якої банк зобов'язаний видати пенсійний вклад на першу вимогу вкладника, тобто вкладник достроково може зняти кошти з пенсійного депозитного рахунку [13]. Крім того, згідно зі статтею 165 Податкового кодексу України такі кошти не підлягають оподаткуванню [11].

Зважаючи на викладене вище, банківські пенсійні рахунки є досить вигідними для громадян. Проте нестабільність функціонування вітчизняної банківської системи не сприяє розвитку цього інструменту недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Крім того, практично неможливо оцінити обсяги пенсійних заощаджень у банках, оскільки вони підлягають єдиному обліку разом з іншими депозитними рахунками.

Однак, діяльність банків тісно пов'язана з діяльністю недержавних пенсійних фондів та страховиків зі страхування життя, що здійснюють пенсійне страхування. Зокрема, банки можуть здійснювати їх обслуговування та надавати консультаційні, агентські або брокерські послуги [1].

Окремі банки в Україні є засновниками недержавних пенсійних фондів (табл. 1.17)

Таблиця 1.17 – Банки-засновники недержавних пенсійних фондів України [15]

Засновник	Назва недержавного пенсійного фонду
Національний банк України	Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку України (50 % ринку)
ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України»	Непідприємницьке товариство «Недержавний корпоративний пенсійний фонд ВАТ «Укресімбанк»
ПАТ КБ «ПриватБанк»	Відкритий пенсійний фонд «ПриватФонд»
АТ «ОТП Банк»	Відкритий пенсійний фонд «ОТП Пенсія»

Засновник	Назва недержавного пенсійного фонду
АБ «Брокбізнесбанк»	Непідприємницьке товариство корпоративний недержавний пенсійний фонд «Брокбізнескапітал»
АТ «ВАБанк»	Непідприємницьке товариство Корпоративний недержавний пенсійний фонд АТ ВАБанк
ПАТ «Місто Банк»	Відкритий недержавний пенсійний фонд «Промисловий союз»

Враховуючи кризовий характер економіки України, правомірно відмітити, що на діяльності банків фінансові кризи позначаються негативно, а для недержавних пенсійних фондів та страхових компаній вони практично не помітні. З огляду на це, для накопичення і зберігання коштів громадян більш надійними є страхові компанії та недержавні пенсійні фонди ніж банки.

Що стосується діяльності недержавних пенсійних фондів, то станом на кінець 2018 року в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 62 недержавних пенсійних фондів та 22 адміністратори недержавних пенсійних фондів (табл. 1.18). Для порівняння, у 2017 році у Державному реєстрі налічувалось 64 недержавних пенсійних фондів та 22 адміністратори недержавних пенсійних фондів.

Таблиця 1.18 – Кількість недержавних пенсійних фондів за регіонами України, станом на кінець 2018 року

Показник	Одиниць	Питома вага, %
Загальна кількість НПФ, в т. ч і розрізі областей:	62	100,0
м. Київ	44	71,0
Донецька	6	9,7
Дніпропетровська	4	6,5
Львівська	2	3,2
Івано-Франківська	2	3,2
Харківська	2	3,2
Одеська	1	1,6
Херсонська	1	1,6

[Джерело: сформовано автором за джерелом [16]]

Недержавним пенсійним забезпеченням в 2018 році користувалися понад 855,3 тис. осіб, що на 14,5 тис осіб більше, ніж минулого 2017 року.

При цьому загальні активи недержавних пенсійних фондів на кінець 2018 року становили 2 745,2 млн грн, пенсійні внески – 2 000,5 млн грн, а пенсійні виплати 809,9 млн грн (табл. 1.19).

Таблиця 1.19 – Показники діяльності недержавних пенсійних фондів за 2017–2018 роки

Показник	2017 рік	2018 рік
Кількість НПФ, шт.	64	62
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	840,8	855,3
Загальна вартість активів, млн грн	2 465,6	2 745,2
Пенсійні внески, млн грн	1 897,3	2 000,5
Пенсійні виплати, млн грн	696,3	809,9
Середній розмір одноразової пенсійної виплати на одного учасника НПФ, тис. грн:		
– який отримав/отримує пенсійну виплату одноразово;	6,8	7,1
– який отримав/отримує пенсійну виплату на визначений строк	47,8	63,4

[Джерело: сформовано автором за [16]]

Для порівняння, у 2017 році загальні активи недержавних пенсійних фондів становили 2 465,6 млн грн, пенсійні внески – 1 897,3 млн грн, а пенсійні виплати 696,3 млн грн.

Середній розмір одноразової пенсійної виплати на одного учасника недержавного пенсійного фонду, який отримав/отримує пенсійну виплату одноразово зріс з 6,8 тис. грн у 2017 році до 7,1 тис. грн у 2018 році. Середній розмір одноразової пенсійної виплати на одного учасника недержавного пенсійного фонду який отримав/отримує пенсійну виплату на визначений строк також зріс с 47,8 тис. грн до 63,4 тис. грн на кінець 2018 року.

Для України характерний низький рівень охоплення населення послугами недержавного пенсійного страхування, що знижує його роль у фінансуванні потреб пенсіонерів у коротко- та середньостроковій перспективі. Це пов'язано, у першу чергу, з низьким рівнем доходів населення, а отже, і відсутні можливості здійснення відрахувань на потреби пенсійного страхування на добровільних засадах. Окрім того, розвиток програм добровільного страхування обмежується низьким рівнем довіри населення

до установ фінансово-кредитної сфери, а також недостатністю фінансових інструментів для інвестування акумульованих коштів учасників недержавних пенсійних фондів.

Саме тому, необхідно враховувати, що недержавне пенсійне забезпечення можливо планувати в якості вагомого доповнення до державної складової пенсійної системи України, найімовірніше, лише в довгостроковому періоді. Окрім того, недержавні пенсійні фонди є суб'єктами довгострокових фінансових вкладень і, як наслідок, мають велику кількість ризиків, що ускладнює їх упровадження та розвиток [18]. Класифікація ризиків недержавного пенсійного забезпечення та способи їх мінімізації наведено в таблиці 1.20

Таблиця 1.20 – Ризики недержавного пенсійного забезпечення та способи їх мінімізації [18]

Назва та сутність ризиків	Способи уникнення або мінімізації
Фінансові – ризики, пов'язані з діяльністю на фінансовому ринку	Страховання, еккаутинг, сканування загроз, диверсифікація у пенсійному страхуванні
Демографічні – підвищення демографічного навантаження особами похилого віку	Державні програми стимулювання народжуваності; підвищення якості та доступності медичних послуг
Управлінські – прийняття неправильних управлінських рішень	Створення оптимальної ієрархічної структури управління недержавним пенсійним фондом, впровадження спеціальних освітніх програм для майбутніх працівників НПФ
Актварні – помилки математичних розрахунків фінансової стійкості пенсійного фонду в майбутньому	Підвищення рівня кваліфікації працівників НПФ; автоматизація розрахунків
Технологічні – ризики, пов'язані з функціонуванням обладнання і програмного забезпечення НПФ	Впровадження найбільш сучасних інформаційних технологій
Політичні – зміна політичного устрою	Зменшення впливу політичної ситуації на економічну сферу шляхом подальшої інтеграції у світовий економічний простір
Психологічні – недовіра населення фінансовим інститутам довгострокового інвестування	Підвищення рівня обізнаності та активності населення в питаннях пенсійного забезпечення

Отже, до перешкод, що стоять на заваді ефективному розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення на сучасному етапі, слід віднести такі:

- збільшення ризиків, пов'язаних із фінансовою нестабільністю, у т. ч. неповернення пенсійних активів, які розміщені на депозитних рахунках банківських установ, до яких введено тимчасову адміністрацію або по яких прийнято рішення про їх ліквідацію;
- обмежений вибір фінансових інструментів, придатних для інвестування в них пенсійних коштів, внаслідок відставання розвитку ринку капіталу від потреб інституційних інвесторів;
- недостатня зацікавленість роботодавців у фінансуванні недержавних пенсійних програм для працівників через недосконале податкове законодавство;
- низький рівень роз'яснювальної роботи щодо змісту та ролі системи накопичувального пенсійного забезпечення в суспільстві та недостатня фінансова спроможність громадян щодо участі в системі недержавного пенсійного забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безбідна старість: які вигоди і ризики несуть українцям недержавні пенсійні фонди [Електронний ресурс] / Информационный портал о личных инвестициях и финансах. – Режим доступу: <http://investfunds.ua/news/bezbdna-starst-yak-vigodi-riziki-nesut-ukrancyam-nederzhavn-pensjn-fondi-otp-capital-136983/>. – Назва з екрана.
2. Даценко В. В. Пенсійне страхування в фінансовій системі держави : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / В. В. Даценко ; ДВНЗ «Укр. акад. банк. справи Нац. банку України». – Суми, 2011. – 20 с.
3. Дослідження «пенсійної реформи» в Україні, а також ситуації з пенсійними виплатами [Електронний ресурс] / Публічний аудит. – Режим доступу: <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/doslidzhennya-pensijnoyi-reformy-v-ukrayini-a-takozh-sytuaciyi-z-pensijnymu-vyplatamy/>. – Назва з екрана.
4. Коефіцієнт заміщення та середня пенсія за віком у країнах Світу [Електронний ресурс] / Відкритий недержавний пенсійний фонд «Соціальний стандарт». – Режим доступу: <http://pf.kinto.com/ukr/pf/social.html>. – Назва з екрана.

5. Коли виходять на пенсію в різних країнах світу [Електронний ресурс] / Інформаційний портал ОГО. – Режим доступу: <http://ogo.ua/articles/view/2016-07-04/77419.html>. – Назва з екрана.
6. Населення України [Електронний ресурс] / Мінфін. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/>. – Назва з екрана.
7. Німецька пенсія – це добре, а хороша пенсія – ще краще [Електронний ресурс] / Новини України. – Режим доступу: <http://kordon.com.ua/news-russia/6771-nmecka-pensya-she-dobre-a-horosha-pensya-sche-krasche.html>. – Назва з екрана.
8. Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/>. – Назва з екрана.
9. Пенсійна реформа: другий етап. Яких ще змін чекати українцям [Електронний ресурс] / Економічна правда. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/10/18/630199/>. – Назва з екрана.
10. Пенсійна система Великої Британії [Електронний ресурс] / Інформаційний портал Bankchart. – Режим доступу: http://www.bankchart.com.ua/finansoviy_gid/pensiya/statti/velika_britaniya_pensiynoyu_sistemoyu. – Назва з екрана.
11. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI: станом на 10 верес. 2015 р. / Законодавство України: [веб-сайт Верховної Ради України]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2684-14>. – Назва з екрана.
12. Попова В. М. Соціальні права людини – основа соціальної держави / В. М. Попова // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 37. – С. 70–75.
13. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України від 12.11.2003 р. № 492. – Режим доступу: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>. – Назва з екрана.
14. Про недержавне пенсійне забезпечення [Електронний ресурс]: Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>. – Назва з екрана.

15. Третяк Д. Д. Суперечності розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / Д. Д. Третяк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2014. – № 1(154). – С. 89–93.
16. У 2018 році недержавні пенсійні фонди працювали ефективно [Електронний ресурс] / FinPost. – Режим доступу: <https://finpost.com.ua/news/12671>. – Назва з екрана.
17. Фисун І. В. Фактори розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні: математичне обґрунтування / І. В. Фисун, Л. М. Яремченко, О. В. Яріш // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2017. – Вип. 24(2). – С. 109–113.
18. Черненко К. П. Проблеми та перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / К. П. Черненко // Економіка та держава. – 2015. – № 10. – С. 45–48.
19. Як самостійно накопичити на гідну пенсію [Електронний ресурс] / Громадське телебачення. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/yak-nakopychyty-hidnu-pensiiu>. – Назва з екрана.

Наукове видання

Колектив авторів

ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

МОНОГРАФІЯ

Головний редактор *М. П. Гречук*
Комп'ютерне верстання *Г. А. Біжіян*

*Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 14,8.
Тираж 300 пр. Зам. № 086/1481.*

*Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014; ☎ (0532) 50-24-81*

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.*